

Владимир Николов пред BGNES: Съдебната реформа да води до надграждане, а не да преследва конюнктурни политически цели

Г-н Николов, в сряда Правната комисия на Народното събрание обсъжда три законопроекта за промени в Наказателно-процесуалния кодекс (НПК), част от които предвиждат въвеждането на т.нар. „механизъм за контрол над главния прокурор“ - на служебния кабинет, на „Демократична България“ и на „Възраждане“. Как четете тези проекти като магистрат?

Като български магистрат, а и като български гражданин, за мен най-важно е процесът на законотворчество да е максимално прозрачен, да е базиран на принципи и в крайна сметка да отговаря на интересите на българското общество. Изключително важно е законопроектите да бъдат изготвени от професионалисти в съответната сфера и да отговарят на най-високите възможни юридически стандарти. За съжаление сме свидетели как законодателният процес през последните години е хаотичен, непоследователен, приемат се на „парче“ множество изменения в даден закон, които не са съгласувани, нито с разпоредбите на въпросния закон, нито с останалите нормативни актове в съответната сфера на правна регулация. Законотворчеството е специфична дейност, която изисква висока експертиза, стратегическо мислене и задълбочено познаване на материята, предмет на уреждане.

Що се касае до конкретните законопроекти за изменение на НПК и Закона за съдебната власт, които обсъжда Комисията по правни въпроси в 48-ото Народното събрание, те очевидно са резултат на дискусиите в цялото ни общество относно прословутата „съдебна реформа“. Аз по никакъв начин не мога да коментирам политическите аспекти на тази проблематика, тъй като уважавам принципа на разделението на властите и отчитам ролята на изпълнителната и законодателната власти в процеса по законотворчество. Прокуратурата на Република България не притежава законодателна инициатива. Но е жизненоважно гласът на професионалистите - прокурорите и представителите на останалите юридически професии, да бъде чул и отчетен.

В проекта на служебното правителство е заложена идеята съдия да разследва главния прокурор и заместниците му, за която ваши колеги изразиха съмнения, че е противоконституционна. Ако е така, кой би могъл да разшири подобно предложение в екипа на служебния кабинет, след като противоречи на основния закон?

Въпросите за отговорността и отчетността на главния прокурор, разбира се, са важни. Това в пълна сила важи обаче и за останалите двама от т.н. „трима големи“ в съдебната власт - председателите на Върховния касационен съд и Върховния административен съд. В българската демократична правна система традиционно статутът на висшите ръководители на отделните системи на съдебната власт е уреден по сходен начин. И това съвсем не е случайно. Не са случайни и мястото на прокуратурата в съдебната власт и магистратският статут на българските прокурори. Конституционният ни модел има своя дълбока логика, изграден е именно по този начин, за да предпази съдебната власт от нерегламентирани външни вмесствателства, в това число политически и икономически. И това не е някаква привилегия. Това е своеобразна гаранция за гражданите и обществото, че магистратите, включително главният прокурор и председателите на ВКС и ВАС, ще осъществяват своите правомощия единствено въз основа на закона и на база на тяхното вътрешно убеждение. Не отговаря на истината, че към момента главният прокурор не може да бъде разследван при извършено престъпление - Конституционният съд на Република България се е произнесъл недвусмислено, че това може да направи всеки български прокурор.

По отношение на предложения от Министерството на правосъдието модел и по-специално визирания механизъм, предвиждащ разследването при евентуално извършено от главния прокурор или негов заместник престъпление да бъде ръководено от наказателен съдия от ВКС, апелативен съд или окръжен съд, който да бъде „назначаван“ във Върховна касационна прокуратура, могат да бъдат изложени ред възражения. Поставя се въпросът за евентуално противоречие с Конституцията, тъй като основният ни закон вмениява единствено на прокуратурата правомощието да ръководи разследването и да привлича към наказателна отговорност извършителите на престъпления от общ характер. Това предложение е в колизия и с препоръките на Венецианската комисия, включително и с изложените в последното ѝ становище №1095/2022 г. от 24.10.2022г., прието на 132-рата пленарна сесия /CDL-AD(2022)032/.

При така формулираното предложение за промяна възниква въпросът - съдията, „назначен“ временно за „квазипрокурор“, само дела и сигнали срещу главния прокурор и неговите заместници ли ще разследва, тъй като след като бъде назначен във ВКП, той ще бъде част от структурата на тази административна единица, която е под пряко подчинение на главния прокурор. Това от друга страна ще представлява нарушение не само на принципа на случайното разпределение, възприет в Прокуратурата на Република България, но и на принципа за еднаква натовареност на прокурорите. Определяне на такава фигура и назначаването ѝ без конкурсна процедура, нарушава принципите за състезателност и прозрачност, като навежда изначално съмнения относно причините конкретен съдия да бъде „повишен“ или „преместен“ на тази специфична длъжност.

Горепосочените аргументи в пълна сила важат и за предвидената в законопроекта фигура на „заместник главен прокурор, който осъществява контрол върху действията на прокурора за разследването на престъпления, извършени от главния прокурор“. В проекта е предвидено органите, които да извършват разследване срещу главния прокурор, да бъдат разследващите полици от структурата на Министерството на вътрешните работи, с аргумента, че същите не са подчинени на главния прокурор. Разследващите полици обаче се намират в структурата на изпълнителната власт, в орган, който е оглавяван от политическа фигура - министъра на вътрешните работи. Този инструмент би могъл да се използва като намеса на изпълнителната власт в работата на независимата съдебна власт и в частност на прокуратурата. Това е изначално нарушение на принципа за разделение на властите, залегнал в основния закон на страната.

Категорично възразяваме и срещу предложеното изменение в чл. 16, ал.3 от Закона за съдебната власт, с което се предвижда съдии, прокурори и следователи да не могат да бъдат избирани от Народното събрание за членове на съответната колегия на Висшия съдебен съвет (ВСС) от парламентарната квота. Поставянето под съмнение на интегритета и способността на магистратите да изпълняват функции във ВСС в съответствие със закона и морала е обидно за всички магистратски гилдии, като самата разпоредба би била дискриминационна. Това са само част от проблемните моменти, които следва да бъдат подложени на много внимателен и задълбочен анализ и на широка професионална и обществена дискусия.

Разбира се, обективно следва да бъде отчетено, че в предложените за обсъждане законопроекти се съдържат и положителни идеи и предложения, които следва да бъдат подкрепени, като например тези, свързани с правата на пострадалите и ошетените юридически лица. Какъв е генезисът на конкретните предложения в законопроекта и кой точно е авторът на отделните текстове, не бих могъл да гадая. Бих препоръчал, при работата с такава отговорна материя, която засяга не само наказателноправната сфера, но и навлиза в полето на конституционализма, да бъдат ангажирани като експерти както представители на професионалните магистратски среди, така и изтъкнати представители на българската правна наука.

Предложенията за промени в НПК обаче засягат и съда. Отраженията от евентуалното им приемане ще паднат и върху председателите на ВКС и ВАС. Защо според Вас политиките ни така настоятелно са се фокусирали върху съдебната система и дори я поставят като залог за сформирането на управление?

Естествено, измененията в Наказателно-процесуалния кодекс и в Закона за съдебната власт засягат не само прокуратурата, те засягат и съда. Сърцевината на всяка подобна промяна е, че тя в крайна сметка всъщност пряко засяга и българските граждани. И затова е жизненоважно „реформата“ да води до положително развитие и на гражданите, а не да преследва конюнктурни политически цели.

Защо е този фокус върху съдебната система? Очевидно е, че именно съдебната система е призвана да бъде стожер на законността и да брани справедливостта и върховенството на правото. И мога да ви уверя, че българските магистрати - съдии, прокурори и следователи в огромната си част са съвестни, отговорни и отдадени на каузата професионалисти. Но съдебната система няма как да бъде изолирана от процесите в изпълнителната и законодателната власт. Ако искаме да вървим напред и да се развиваме като европейска държава и модерно общество, усъвършенстването на всички сегменти на сложния механизъм на държавното управление трябва да върви в синхрон, в обща посока и със стратегически поглед в бъдещето.

Много може да бъде направено в сферата на правосъдието, но това в пълна степен важи и за практически всички други сфери на държавния и обществен живот. Да се представя съдебната система като някакъв виновник е първо невярно, второ изключително неадекватно и трето контрапродуктивно. Като общество се нуждаем от взаимодействие и уважение между властите, които да действат в рамките на своята законова компетентност и да се контролират една друга. Необходимо ни е да изграждаме и възпитаваме доверие у гражданите. Доверие, което трябва да завоюваме с принципа и всеотдайната работа в защита на обществените интереси.

По никакъв начин не бих искал да коментирам политическите процеси относно сформиране на парламентарно мнозинство и редовен кабинет. Като представители на съдебната власт, при осъществяване на своята професионална дейност, българските прокурори нямат право да се намесват в политическия живот. Единственото, което бих казал, е, че е цинично българските магистрати да бъдат несправедливо обвинявани за неща, които не са в полето на тяхната компетентност.

Абсолютно недопустимо е дадена власт да игнорира своите задължения и да избира дали да спазва определени свои конституционни и законови задължения-нещо което виждаме при демонстрирания отказ на законодателната власт да избере членове на ВСС от парламентарната квота или инспектори от Инспектората към ВСС.

Бързането те да се приемат също прави впечатление. Функциите и правомощията на „тримата големи“ в съдебната власт ли са най-големият проблем в държавата? В системата на правосъдието?

Отново подчертавам, че статутът на главния прокурор и председателите на ВКС и ВАС са важни. Те обаче категорично не са най-големият проблем нито на правосъдието в частност, нито на обществото като цяло. Ние имаме необходимост от осъвременяване на формалистичното ни наказателно-процесуално законодателство и от модернизирането на остарелия ни в някои аспекти материален наказателен закон. Това би довело до „развързване“ на ръцете на правоохранителния сектор, до разширяването на възможностите за използване на модерни и приети в целия европейски демократичен свят „оръжия“ в борбата с развиващата се престъпност. Имаме нужда от „дигитализация“ на правосъдието, от усъвършенстване на редица положения не само в наказателното, но и в гражданското и административното правораздаване. Имаме нужда от истински реформи, които да са в интерес на хората, които да гарантират сигурност и справедливост, да осигурят разширен достъп до правосъдие, да защитават правата и интересите на гражданите и обществото. Вместо това години наред се въртим в омагьосан кръг, „изтощаваме“ енергията за реформа и я свеждаме до няколко практически второстепенни въпроса, за съжаление често мотивирани от необясними персонални и политически измерения.

Вие сте председател на Асоциацията на прокурорите в България – допитаха ли се политиките до Вас и колегите ви за становище по внесените предложения за промени? Всъщност кой беше последният път, в който изобщо бяхте питани за мнение по предложени законодателни промени в сферата на наказателния процес?

Асоциацията на прокурорите в България трайно и последователно отстоява позицията, че българските прокурори трябва да бъдат не обект, а активен субект на правосъдната реформа. Защото никой не е запознат толкова добре с проблемите и никой не желае повече от самите прокурори да имаме възможно най-модерната и ефективна прокуратура. Впрочем никоя друга система не е толкова реформирана през годините като прокуратурата в България. Направено е много и прокуратурата е коренно различна от това, което е била преди 30, 20 или 10 години. За съжаление опитът ни от последните десетилетия е, че рядко на гласа на разума и професионализма се дава трибуна и още по-рядко той бива чул и взет предвид. Винаги сме призовавали и няма да се уморим да призоваваме да бъде използван капацитетът на работещите в системата на Прокуратурата на Република България прокурори.

Ние, прокурорите, обичаме професията си, за нас тя е призвание и мисия - за защита на законността и справедливостта. Имаме необходимите знания и опит за това и което е най-важно, имаме волята да отстояваме каузите, в които вярваме.

12 Януари 2023